

การประยุกต์ใช้ความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัดของนิติบุคคลในความเสียหายอันเกิดจากการก่อมลพิษสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย*

THE IMPLEMENTATION OF STRICT LIABILITY OF LEGAL ENTITIES IN ENVIRONMENTAL DAMAGE CAUSED BY POLLUTION IN THAILAND

เฉลียว นครจันทร์

Chaliew Nakornjuntra

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

Corresponding Author's Email: Chaliew.na@western.ac.th

วันที่รับบทความ : 26 มีนาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 30 มีนาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 2 เมษายน 2568

Received 26 March 2025; Revised 30 March 2025; Accepted 2 April 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1. ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัดกับนิติบุคคลที่ก่อมลพิษ 2. วิเคราะห์ผลกระทบของการก่อมลพิษที่เกิดจากนิติบุคคล 3. เสนอแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลเชิงลึก โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. มีความเหมาะสมที่จะนำหลักการความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัดมาบังคับใช้กับนิติบุคคลให้ต้องรับผิดชอบต่อการก่อมลพิษโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความประมาทหรือเจตนา โดยหลักการความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัดสามารถนำมาใช้กับกรณีการก่อมลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ต้องพิสูจน์ความประมาทหรือเจตนา ซึ่งเป็นการช่วยให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพ

Citation:

* เฉลียว นครจันทร์. (2568). การประยุกต์ใช้ความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัดของนิติบุคคลในความเสียหายอันเกิดจากการก่อมลพิษสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(2), 823-836.

Chaliew Nakornjuntra. (2025). The Implementation Of Strict Liability Of Legal Entities In Environmental Damage Caused By Pollution In Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(2), 823-836.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ความรวดเร็วและมีความยุติธรรมมากขึ้น แม้ในปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวในประเทศไทยยังมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านกระบวนการดำเนินคดีและความพร้อมของกลไกการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2. ในปัจจุบันการก่อมลพิษที่เพิ่มมากขึ้นยังคงจากกิจกรรมทางอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน และกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ ความรับผิดชอบยังคงยึดหลักการกฎหมายทั่วไปที่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายจากมลพิษมาจากผู้ก่อมลพิษโดยตรงซึ่งการภาระที่ยากในการพิสูจน์ จึงควรพัฒนากฎหมายเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

3. ควรพัฒนากฎหมายเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยใช้หลักการความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดสามารถนำมาใช้กับกรณีการก่อมลพิษ โดยไม่ต้องพิสูจน์ความประมาทหรือเจตนา ซึ่งเป็นการช่วยให้การดำเนินคดีมีความรวดเร็วและมีความยุติธรรมมากขึ้น รวมถึงการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมและแก้ไขปัญหาการก่อมลพิษที่เกิดจากนิติบุคคลในอนาคต

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัด, นิติบุคคล, ความเสียหาย, มลพิษสิ่งแวดล้อม, ประเทศไทย

Abstract

This research aims to study the application of strict civil liability to legal entities responsible for pollution, analyze the impacts of pollution caused by such entities, and propose suitable legal development guidelines for Thailand. The study adopts a qualitative research approach, gathering in-depth information through document analysis and interviews with seven key informants. The data were analyzed using descriptive content analysis.

The research findings reveal that:

1. The applying the principle of strict civil liability to legal entities responsible for pollution is appropriate, as it eliminates the need to prove negligence or intent. This approach can be effectively used in pollution cases, ensuring faster and fairer legal proceedings. However, the enforcement of such

laws in Thailand currently faces several challenges, including limitations in legal procedures and enforcement mechanisms. Addressing these limitations is essential to achieving more effective environmental protection.

2. The research also highlights that industrial activities are a significant source of increasing pollution, leading to severe environmental and public health impacts. Existing liability laws are based on general legal principles, which require direct evidence linking pollution damages to the polluter. This evidentiary burden creates challenges in seeking justice and emphasizes the need for legal reforms tailored to Thailand's specific context.

3. Finally, the study recommends the development of laws that integrate the principle of strict civil liability for pollution cases. This would expedite legal proceedings and enhance fairness by removing the need to prove negligence or intent. Additionally, collaboration among relevant agencies in law enforcement is necessary to improve the efficiency of pollution control and address issues caused by legal entities in the future.

Keywords: Strict Liability, Legal Entities, Environmental Damage, Pollution, Thailand

บทนำ

ในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทยพึ่งพาการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมอย่างมาก กิจกรรมทางอุตสาหกรรมทั้งการผลิต การก่อสร้าง และการขนส่ง เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามผลกระทบที่ตามมาคือการเพิ่มขึ้นของปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ทั้งในรูปของมลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน สารพิษและของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมต่าง ๆ มักถูกปล่อยออกมาโดยไม่ผ่านการจัดการที่เหมาะสม ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง รวมถึงการลดคุณภาพชีวิตในพื้นที่ที่ประสบปัญหามลพิษเหล่านี้

การก่อมลพิษจากนิติบุคคลหรือบริษัทในภาคอุตสาหกรรมไม่ได้จำกัดอยู่แค่การปล่อยของเสีย แต่ยังรวมถึงการลักลอบปล่อยสารพิษและขยะอันตรายอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งนอกจาก

จะทำให้เกิดความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมโดยตรงแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง โรงงานที่ไม่มีระบบจัดการขยะและมลพิษอย่างมีประสิทธิภาพ มักเป็นแหล่งกำเนิดของมลพิษที่ก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาว เช่น การปนเปื้อนของแหล่งน้ำดื่ม หรือการปล่อยก๊าซที่เป็นอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจของมนุษย์ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเสียหายที่เกิดจากการก่อกมลพิษซึ่งเป็นผลพวงจากการดำเนินกิจกรรมทางอุตสาหกรรม

ด้วยผลกระทบที่รุนแรงจากมลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากนิติบุคคล จากรายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2566 ที่มามลพิษยังคงเป็นภาคอุตสาหกรรมที่มีการนำเข้าสู่ระบบการจัดการ 19.82 ล้านตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) ทำให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด เพื่อลดปัญหาการก่อกมลพิษ การที่กฎหมายสิ่งแวดล้อมยังไม่เข้มแข็งพอหรือขาดการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด เป็นสาเหตุที่ทำให้หลายบริษัทละเมิดกฎหมายและยังคงก่อกมลพิษโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ต่อเนื่องทำให้การควบคุมมลพิษเป็นไปอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ การเร่งรัดบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะในด้านความรับผิดชอบทางแพ่งจึงเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการปัญหานี้ หนึ่งในแนวทางที่สามารถใช้แก้ไขปัญหานี้ได้ คือ การนำหลักความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในการบังคับให้นิติบุคคลรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการก่อกมลพิษ แนวคิดของความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัด คือการกำหนดให้นิติบุคคลที่เป็นผู้ก่อกมลพิษต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยไม่ต้องพิจารณาว่ามีการกระทำโดยเจตนาหรือไม่ การใช้หลักนี้จะช่วยสร้างแรงกดดันให้กับบริษัทและโรงงานในการปรับปรุงระบบจัดการมลพิษ เนื่องจากพวกเขาต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บทบาทของความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดจึงมีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย เพราะมันสามารถกระตุ้นให้ผู้ประกอบการนิติบุคคลให้ความสำคัญกับการป้องกันมลพิษและการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การบังคับใช้กฎหมายภายใต้หลักความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดจะช่วยให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่อกมลพิษ ทั้งนี้ยังสามารถเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีในการดำเนินธุรกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัดกับนิติบุคคลที่ก่อมลพิษ
2. วิเคราะห์ผลกระทบของการก่อมลพิษที่เกิดจากนิติบุคคล
3. เสนอแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

1. การประยุกต์ใช้ความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัด (Strict Liability) จะช่วยให้นิติบุคคลมีความระมัดระวังในการจัดการมลพิษมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะลดการปล่อยของเสียและสารพิษลงอย่างมีนัยสำคัญ
2. การก่อมลพิษที่เกิดจากนิติบุคคลมีผลกระทบในวงกว้างต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถานประกอบการของนิติบุคคลเหล่านั้น
3. การพัฒนากฎหมายที่นำหลักความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัดมาใช้กับนิติบุคคลในประเทศไทย จะช่วยปรับปรุงมาตรการควบคุมการก่อมลพิษ และทำให้การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

การก่อมลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงขึ้นตามการขยายตัวของอุตสาหกรรมในประเทศไทย ซึ่งนิติบุคคลเป็นหนึ่งในผู้ก่อมลพิษหลัก โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการจัดการขยะสารพิษ การกำหนดความรับผิดทางแพ่ง (Civil Liability) เป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการควบคุมและลงโทษผู้ก่อมลพิษ ในการนี้ หลักความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ถูกนำมาพิจารณาเป็นมาตรการสำคัญที่ช่วยในการรับมือกับปัญหาดังกล่าว

ความหมายและความสำคัญของความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัด ความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัด (Strict Liability) หมายถึง การที่นิติบุคคลหรือบุคคลหนึ่งต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนโดยไม่ต้องพิสูจน์ความประมาทหรือเจตนาในการก่อความเสียหาย หลักการนี้เป็นที่ยอมรับในกฎหมายสิ่งแวดล้อมหลายประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกาและยุโรป (Goldberg & Zipursky, 2016) เนื่องจากความเสี่ยงของการก่อ

มลพิษมีผลกระทบที่รุนแรงและกว้างขวาง การใช้หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดทำให้นิติบุคคลต้องมีความระมัดระวังในการดำเนินกิจกรรมของตน และหากเกิดความเสียหายจะต้องรับผิดชอบทันทีโดยไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบได้

ความรับผิดชอบทางแพ่งในประเทศไทย ประเทศไทยมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่กำหนดความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษไว้อย่างชัดเจน เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน (นันทชนก ลีสุธรรมกุล, 2563) อย่างไรก็ตามการประยุกต์ใช้หลักความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดในประเทศไทยยังคงมีข้อจำกัดอยู่ เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มงวดเพียงพอและกระบวนการพิจารณาคดีที่ซับซ้อน (วรรัตน์ พิทักษ์ปรกรณ์, 2562)

การใช้หลักความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดกับนิติบุคคลการใช้หลักความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดช่วยให้กระบวนการฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากไม่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ก่อมลพิษมีเจตนา หรือประมาท การประยุกต์ใช้หลักการนี้จะทำให้นิติบุคคลมีแรงจูงใจในการป้องกันความเสียหายจากมลพิษมากขึ้น เนื่องจากการรับผิดชอบในกรณีที่เกิดมลพิษจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ การศึกษาของ Dent (1991) แสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดสามารถลดอัตราการก่อมลพิษได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในประเทศที่มีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวด

ข้อจำกัดของการบังคับใช้ในประเทศไทย แม้ว่ากฎหมายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยจะมีการกำหนดมาตรการทางแพ่งในการบังคับให้นิติบุคคลรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากมลพิษ แต่การบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติมักประสบปัญหาหลายประการ หนึ่งในปัญหาหลักคือ การที่ผู้ฟ้องร้องคดีต้องเผชิญกับอุปสรรคในเรื่องของการเข้าถึงข้อมูลและการดำเนินการทางกฎหมายที่มีความซับซ้อนและค่าใช้จ่ายสูง (สุภคินี จันทร์โสม, 2555) นอกจากนี้ การขาดแคลนทรัพยากรในการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายจากภาครัฐยังเป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยไม่เป็นผลเท่าที่ควร

แนวทางการพัฒนากฎหมายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเพื่อให้การประยุกต์ใช้หลักความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดมีประสิทธิภาพมากขึ้นในประเทศไทย จำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้กฎหมายให้มีความเข้มงวดมากขึ้น การเพิ่มมาตรการควบคุมการก่อมลพิษ การให้ความรู้และสนับสนุนทางกฎหมายแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการฟ้องร้องให้มีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

จะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลจริงและทำให้นิติบุคคลมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น (Hylton, 2008)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลที่มีลักษณะเชิงอธิบายและเชิงวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Strict Liability) ในกรณีที่นิติบุคคลก่อให้เกิดความเสียหายจากมลพิษ โดยกระบวนการศึกษาจะประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เช่น วรรณกรรมทางวิชาการ กฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษากฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่มีการบังคับใช้หลักความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัดในการจัดการกับปัญหามลพิษนอกจากนี้

โดยกลุ่มประชากรเป้าหมายคือผู้บังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมคือกรมควบคุมมลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมจังหวัด กลุ่มตัวอย่างคือเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมาย กรมควบคุมมลพิษจำนวน 3 คน นิติกร กรมโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 2 คน และนักวิจัยที่เคยทำการศึกษากับความรับผิดชอบต่อมลพิษ จำนวน 2 คน ในหน่วยงานดังกล่าวใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและสิ่งแวดล้อม ทั้งจากภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย และนักวิจัยที่เคยทำการศึกษากับความรับผิดชอบต่อมลพิษของนิติบุคคลที่ก่อมลพิษ เพื่อรวบรวมมุมมองเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย

การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะใช้สองวิธีหลัก คือ 1. ข้อมูลจากเอกสารทางกฎหมาย ข้อบังคับ และคำพิพากษาในคดีสิ่งแวดล้อมจะมีการรวบรวมเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อมลพิษโดยนิติบุคคล ซึ่งรวมถึงกฎหมายสิ่งแวดล้อม ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนคำพิพากษาศาลในคดีที่นิติบุคคลถูกฟ้องร้องเนื่องจากการก่อมลพิษ นอกจากนี้จะศึกษาแนวทางการบังคับใช้กฎหมายในประเทศต่างๆ ที่มีการใช้หลักความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัดในการควบคุมมลพิษ เพื่อเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายในประเทศไทย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมและกฎหมาย 2. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม ทั้งในส่วนของนักวิชาการ

ผู้ปฏิบัติงานในภาครัฐและเอกชน เพื่อรับฟังความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของกฎหมายที่ใช้ในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้ รวมถึงข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้จะดำเนินการในลักษณะเชิงคุณภาพเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด กับการบังคับใช้กฎหมายในสภาพความเป็นจริง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นสำคัญจากข้อมูลที่ได้ใช้ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายผลการศึกษาโดยเชื่อมโยงข้อมูลเชิงบริบท และจะมีการเปรียบเทียบระบบกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีการใช้หลักความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดในการจัดการกับมลพิษกับระบบกฎหมายในประเทศไทย การศึกษาจะมุ่งเน้นไปที่ความแตกต่างในแง่ของการบังคับใช้กฎหมาย การกำหนดบทลงโทษ และมาตรการควบคุมมลพิษ เพื่อหาความเป็นไปได้ในการปรับใช้แนวทางเหล่านั้นกับประเทศไทย การวิเคราะห์ทั้งหมดนี้จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากฎหมายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพในการควบคุมมลพิษและสามารถบังคับใช้ได้อย่างเข้มงวด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลทางกฎหมาย วรรณกรรม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. แนวทางการประยุกต์ใช้ความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดกับนิติบุคคลที่ก่อมลพิษ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดในประเทศไทยยังมีความจำกัดในทางปฏิบัติ เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายยังไม่ครอบคลุมทุกกรณี และมีช่องว่างทางกฎหมายที่อาจทำให้นิติบุคคลบางแห่งหลีกเลี่ยงความรับผิดได้ โดยเฉพาะกรณีที่เป็นการกระทำโดยไม่เจตนา หรือมีการยกเว้นความรับผิดในกรณีบางประเภท อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ได้ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 96

ลักษณะทางกฎหมายของ มาตรา 96 นี้จึงถือว่าเป็นบทบัญญัติความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัดหรือโดยเด็ดขาดกล่าวคือเป็นความรับผิดชอบทางแพ่งที่แม้จำเลยไม่มีเจตนาหรือไม่ประมาทจำเลยก็ยังคงต้องรับผิดชอบทางแพ่งหรือที่เรียกว่า liability without fault ประเทศไทยได้รับเอาทฤษฎีความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัด(โดยเด็ดขาด)นี้มาจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเรียกว่ารัฐบัญญัติว่าด้วยการตอบสนอง การชดเชย การทดแทน และความรับผิดชอบ

ผิติดันเกิดจากการกอมลพิษสิ่งแวดลอมอยางครอบคลุมและกวางขวาง(The Comprehensive Environmental Response, Compensation and Liability Act - CERCLA)

แตอยางไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเรียกวารัฐบัญญัติวาดวยการตอบสนอง การชดเชย การทดแทน และความรับผิดชอบผิติดันเกิดจากการกอมลพิษสิ่งแวดลอมอยางครอบคลุมและกวางขวางของสหรัฐอเมริกาแลว ก็ยังถือวา บทบัญญัติมาตรา 96 แห่งพรบ.สงเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดลอมแห่งชาติ 2535 ยังมีขอบพรองดังนี้คือการบังคับใชยยังตองการการพัฒนาทางกระบวนการเพื่อใหมีประสิทธิภาพมากขึ้น การศึกษายังพบวาผูเชี่ยวชาญสวนใหญเห็นวาดวยวามีการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวของเพื่อใหนิติบุคคลตองรับผิดชอบตอมลพิษที่เกิดขึ้นอยางเข้มงวด โดยแนะนำใหมีการแกไขกฎหมายที่ครอบคลุมถึงกิจกรรมอุตสาหกรรมทุกประเภท และการบังคับใชมาตรการความรับผิดชอบทางแพ่งที่ชัดเจนมากขึ้น รวมถึงการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงและการตรวจสอบอยางตอเนื่อง

2. ผลกระทบของการกอมลพิษที่เกิดขึ้นจากนิติบุคคลจากการวิเคราะหกรณีศึกษาและเอกสารทางกฎหมายพบว่า การกอมลพิษจากนิติบุคคลกอใหเกิดผลกระทบที่หลากหลายทั้งทางสิ่งแวดลอม สังคม และเศรษฐกิจ กรณีศึกษาหลายกรณีในประเทศไทย เช่น การรั่วไหลของสารเคมีและการปล่อยน้ำเสียจากโรงงาน พบวา มีผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะมลพิษทางน้ำและอากาศที่สร้างความเสียหายต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดลอมอยางรุนแรง ผูเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดลอมที่ได้รับการสัมภาษณ์ระบุว่า การควบคุมและลงโทษนิติบุคคลที่กอมลพิษยังไม่เข้มงวดเพียงพอ แมวจะมีการฟ้องร้องและคำพิพากษาที่เป็นผล แตกระบวนการฟ้องร้องและการรับผิดชอบยัใชเวลานาน และบางกรณีไม่ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม ผลกระทบเหล่านียยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เนื่องจากการกอมลพิษทำให้เกิดต้นทุนในการฟื้นฟูและการเยียวยาผูได้รับความเสียหาย

3. แนวทางการพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ผลการวิเคราะหจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการศึกษาวรรณกรรมเสนอแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยควรมีการแกไขและปรับปรุงกฎหมายสิ่งแวดลอมที่ชัดเจนและครอบคลุมถึงนิติบุคคลทุกประเภท โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงสูงต่อการกอมลพิษควรมีการเพิ่มอำนาจและทรัพยากรใหกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการตรวจสอบและควบคุมมลพิษ เพื่อใหสามารถดำเนินการอยางเข้มงวดและมีประสิทธิภาพ ควรมีการกำหนดบทลงโทษ

ที่เข้มงวดและเป็นธรรมกับนิติบุคคลที่ก่อมลพิษ ทั้งในรูปแบบค่าปรับ การชดเชยค่าเสียหาย และการบังคับให้ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เสียหาย ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังและรายงานเหตุการณ์มลพิษ เพื่อเพิ่มการตรวจสอบจากภาคประชาชนร่วมกับหน่วยงานรัฐ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้ดำเนินการ สามารถสรุปได้ว่าผลการวิจัยนี้มีทั้งส่วนที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับงานวิจัยที่เคยทำมาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ในกรณีนิติบุคคลที่ก่อมลพิษ พบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศที่เน้นถึงประสิทธิภาพของการใช้ความรับผิดทางแพ่งในกรณีความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น งานวิจัยของพยงค์ ฉัตรวิรุฬห์ (2559) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความรับผิดทางแพ่งแบบเคร่งครัดมีประสิทธิภาพในการบังคับให้นิติบุคคลตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการมลพิษ เนื่องจากไม่จำเป็นต้องพิสูจน์เจตนาหรือความประมาทของผู้ก่อเหตุในการดำเนินคดี การที่ประเทศไทยมีการบังคับใช้ความรับผิดในลักษณะนี้ภายใต้กฎหมายสิ่งแวดล้อมบางฉบับ จึงสอดคล้องกับแนวโน้มสากลที่ใช้หลักการเดียวกันในการควบคุมมลพิษ

อีกทั้งการวิเคราะห์ผลกระทบของมลพิษที่เกิดจากนิติบุคคลในประเทศไทยยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของปัญญาพร โกศลกิตติวงศ์ (2541) ที่เน้นถึงผลกระทบจากมลพิษทางน้ำและอากาศจากภาคอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การก่อมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นปัญหาสำคัญในหลายประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงประเทศไทย ที่มีการละเมิดกฎหมายสิ่งแวดล้อมและการดำเนินคดีที่ล่าช้า

แม้ว่าผลการวิจัยจะชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการใช้หลักความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัด แต่กลับพบความไม่สอดคล้องกับงานวิจัยบางชิ้นที่ระบุถึงข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายนี้ในประเทศไทย งานวิจัยของสุนิสา รักษา (2566) ระบุว่า การบังคับใช้หลักความรับผิดแบบเคร่งครัดในไทยยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เต็มที่ เนื่องจากขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานและความไม่ชัดเจนในกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้การดำเนินคดีไม่สามารถลงโทษผู้ก่อมลพิษได้อย่างเหมาะสม งานวิจัยปัจจุบันยืนยันข้อจำกัดนี้ โดยพบว่ากระบวนการฟ้องร้องและ

การลงโทษผู้ก่อมลพิษในประเทศไทยยังใช้เวลานานและไม่ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพเพียงพอเมื่อเทียบกับความเสียหายที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่าผลการวิจัยในประเด็นการกำหนดบทลงโทษของนิติบุคคลที่ก่อมลพิษในประเทศไทยไม่สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น งานวิจัยของจิชาวัฒน์ประสงค์กุล (2016) ที่แสดงให้เห็นว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรป มีการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงและการบังคับให้นิติบุคคลชดเชยค่าเสียหายที่เกิดจากมลพิษ ซึ่งช่วยลดการก่อมลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศไทยยังขาดบทลงโทษที่เหมาะสมและระบบการชดเชยค่าเสียหายที่ชัดเจน ทำให้ผลกระทบจากมลพิษยังคงดำเนินอยู่โดยไม่มีการปรับปรุงที่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะจากการอภิปรายผลจากความสอดคล้องและไม่สอดคล้องที่พบในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากฎหมายและการบังคับใช้ในประเทศไทย โดยเฉพาะการกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนและการเสริมสร้างกระบวนการฟ้องร้องให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ การเรียนรู้จากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอาจเป็นแนวทางสำคัญในการปรับปรุงระบบกฎหมายและการจัดการมลพิษในไทย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ความรับผิดทางแพ่งโดยเคร่งครัด (Strict Liability) กับนิติบุคคลที่ก่อมลพิษในประเทศไทย ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าหลักการความรับผิดทางแพ่งแบบเคร่งครัดสามารถนำมาใช้กับนิติบุคคลในกรณีการก่อมลพิษที่สร้างความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความประมาทหรือเจตนาในความผิด การบังคับใช้ในประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในด้านการปฏิบัติตามกฎหมายและการดำเนินคดี ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาระบบกฎหมายและกลไกการบังคับใช้ที่เข้มงวดขึ้น ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการก่อมลพิษของนิติบุคคลแสดงให้เห็นว่า การก่อมลพิษจากกิจกรรมทางอุตสาหกรรมในประเทศไทยยังส่งผลกระทบร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน การขาดความรับผิดชอบของนิติบุคคลและกระบวนการดำเนินคดีที่ล่าช้า ทำให้เกิดความเสียหายที่ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ความรับผิดทางแพ่งแบบเคร่งครัดมีบทบาทสำคัญในการเร่งรัดให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อผลกระทบที่

เกิดขึ้น การวิจัยได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย โดยการปรับปรุงกฎหมายให้มีความชัดเจนและครอบคลุมการก่อกมลพิษจากนิติบุคคลมากขึ้น พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมและระบบการชดเชยความเสียหายที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการก่อกมลพิษ เพื่อให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจากการวิจัยผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อกมลพิษควรมีความครอบคลุมมากขึ้น โดยเฉพาะการระบุแนวทางการรับผิดชอบของนิติบุคคลอย่างชัดเจน เช่น การพัฒนาแนวทางหรือมาตรการในการพิสูจน์และบังคับใช้ความรับผิดชอบทางแพ่งโดยเคร่งครัด เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 รัฐบาลควรจัดตั้งกองทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากนิติบุคคลในภาคอุตสาหกรรม เพื่อใช้ในการชดเชยความเสียหายและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในกรณีที่ผู้ก่อกมลพิษไม่สามารถชดเชยได้ กองทุนนี้จะช่วยให้การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

1.3 ควรพัฒนาโครงสร้างระบบกำกับดูแลที่เข้มแข็ง เช่น การตรวจสอบกิจการที่มีความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง รวมถึงการพัฒนาข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่เข้าถึงได้ง่ายสำหรับประชาชน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการป้องกันมลพิษอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ ควรมีการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม และหน่วยงานด้านกฎหมาย เพื่อสร้างกลไกในการตรวจสอบและควบคุมการก่อกมลพิษจากกิจกรรมของนิติบุคคล

2.2 ส่งเสริมความตระหนักรู้และความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ควรนำผลวิจัยไปจัดทำโครงการอบรมหรือให้ความรู้แก่ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น และประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบของมลพิษและความรับผิดชอบตามกฎหมาย เพื่อสร้างความเข้าใจและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2.3 นำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนากลไกการชดเชยความเสียหายใช้ผลวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดตั้งกลไกการชดเชยความเสียหายที่มีประสิทธิภาพ เช่น กองทุน

สิ่งแวดล้อม หรือระบบประเมินมูลค่าความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถเยียวยาผู้เสียหายและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไป หากนำหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมไปใช้บังคับ เพื่อประโยชน์ของการใช้กฎหมายในการป้องกันและจัดการมลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้นโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเข้มงวด เช่น ผลต่อการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม ความพร้อมของนิติบุคคล และผลกระทบต่อชุมชน เพื่อประเมินความคุ้มค่าและปรับสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเศรษฐกิจ

3.3 การพัฒนากรอบการป้องกันมลพิษที่ยั่งยืนควรเน้นการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันมลพิษตั้งแต่ต้นทาง เช่น การใช้เทคโนโลยีสะอาด (Clean Technology) การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) หรือการสร้างแรงจูงใจให้ภาคธุรกิจเปลี่ยนผ่านสู่การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันปัญหามลพิษตั้งแต่ต้นเหตุ แทนที่จะมุ่งแก้ไขเฉพาะเมื่อเกิดความเสียหายแล้ว

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2567). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2566. กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- จิฬา วัฒนประสงค์กุล. (2016). ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ก่อมลพิษในคดีสิ่งแวดล้อม. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันท์ชนก ลีสุธรรมกุล. (2563). ความรับผิดชอบต่อสังคมของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษต่อความเสียหายจากมลพิษในดิน: ศึกษาเปรียบเทียบพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กับกฎหมายสหรัฐอเมริกา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พยางค์ ฉัตรวิรุฬห์. (2559). ความรับผิดชอบต่อสังคมในคดีการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม. วารสารการจัดการป่าไม้, 10(19), 117-130.

- ปัญจพร โกศลกิตติวงศ์. (2541). ความรับผิดทางแพ่งของผู้ก่อมลพิษในคดีสิ่งแวดล้อม. ใน
วิทยานิพนธ์ น.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรัตน์ พิทักษ์ปกรณ์. (2562). ความรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายทางรังสีชนิดก่อไอออน.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนิสา รักษา. (2566). วิเคราะห์พระราชบัญญัติความรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายจากมลพิษ
น้ำมันอันเกิดจากเรือ พ.ศ. 2560. ใน วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม). คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภคคินี จันทร์โสม. (2555). ปัญหาการดำเนินคดีกับหน่วยงานรัฐที่กระทำละเมิดในคดี
สิ่งแวดล้อมของศาลปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Dent, G. W. (1991). Limited liability in environmental law. Faculty Publications,
334. https://scholarlycommons.law.case.edu/faculty_publications/334
- Goldberg, J. C. P., & Zipursky, B. C. (2016). The strict liability in fault and the
fault in strict liability. *Fordham Law Review*, 85(4), 743-788.
- Hylton, K. N. (2008). A positive theory of strict liability. *Review of Law &
Economics*, 4(2), 153. https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/662